

Wrzesień 2018

Hanna Maria Świda-Zięba – socjolożka czyli rzadko ceniona specjalistka

Seria: Profesorki Super Babki
Odcinek nr 4.

Polecana/Rekomendowana książka:

Hanna Świda-Zięba: Uchwycić życie. Wspomnienia, dzienniki i listy. 1930-1989.

Wybór i opracowanie: Dominik Czapigo.

Wydawnictwo: Ośrodek KARTA, Warszawa 2018.

Słowa kluczowe: mało znana, wydanie zawierające najszersze dane o Bohaterce ze wszystkich w tej serii

**„Energia płynie z miasta”
Slogan Metropolii Bydgoskiej**

Hanna Maria Świda-Zięba urodziła się 19 września 1930 w Wilnie, a zmarła 11 stycznia 2012 w Warszawie. Była z zawodu socjologiem, profesorką, nauczycielem akademickim, działaczką opozycji w okresie PRL.

Rekomendowana książka zawiera fragmenty Jej pamiętników, spisane fragmenty wypowiedzi z nagrań magnetofonowych Jej wspomnień, dane o pracy zawodowej oraz życiorys, spis publikacji obejmujący prace naukowe, popularno-naukowe oraz publicystyczne (z periodyków i gazet codziennych). Dodatkowo zamieszczono kilkadziesiąt zdjęć Jej oraz Jej rodziny, a także omówienie Jej dorobku naukowego przez wybitnych profesorów socjologii. Nie ma zatem podobnie bogatego wydania o innych profesorach polskich (347 stron + wkładka ze zdjęciami).

Wyboru wspomnień oraz zapisów z taśm dokonał Edytor tej książki.

Kim zatem była Nasza Bohaterka 4-go odcinka serii? Jej ojcem był profesor Witold Świda¹, a siostrą profesor Zofia Świda². Oboje byli profesorami prawa. Zatem rodzina inteligentna, mająca w swoich szeregach wielu pracowników nauki!! Do 14-go roku życia mieszkała w

¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Witold_%C5%9Awida; 30/09/2018

² https://pl.wikipedia.org/wiki/Zofia_%C5%9Awida; 30/09/2018

Wilnie. Ukończyła IV Liceum Ogólnokształcącego im. Emilii Szanieckiej w **Łodzi**, a następnie (1952) studia z zakresu socjologii na Uniwersytecie Łódzkim. W 1960 uzyskała stopień naukowy doktora, w 1969 habilitowała się. W 1995 otrzymała tytuł profesora nauk humanistycznych.

Z zestawu rodzajów rozdziałów (tekstów) już wynika, że książka może być ciekawa. W rzeczywistości jest arcyciekawa i jak zwykle w tymże tekście nie da się wszystkiego streścić i wręcz Autor tejże serii nie chce streszczać proponowanych książek.

Natomiast, autor serii zwykle podąża śladami bohaterki, aby zamieszczać swoje oryginalne zdjęcia nie naruszając praw autorskich (nie kopiuje zdjęć z Internetu, czy innych źródeł). Seria jest unikatowa, natomiast w Internecie można znaleźć zestawienia wybitnych profesorek amerykańskich³. Tym razem Autor wybrał się do Wilna – miasta dzieciństwa Bohaterki. „Energia płynie z miasta” widząc pierwszy raz to motto Metropolii Bydgoskiej zastanawiałem się czy coś się autorom nie pomyliło, ale nie - miasta uskrzydlają swoich mieszkańców!!! Tak na pewno jest w przypadku Wilna, ale i Bydgoszczy (mojego rodzinnego).

Dzieciństwo

Wiele początkowych fragmentów pamiętników dotyczy dzieciństwa w Wilnie, życia w tym mieście, charakteru miasta oraz zamieszczono uwagi na temat bogatej, inteligentnej rodziny Hanny. Ojciec był profesorem Uniwersytetu Wileńskiego czyli Uniwersytety Stefana Batorego – jednego z 6 Uniwersytetów przedwojennej Polski⁴. Rodzina mieszkała w mieszkaniu 6-cio pokojowym, pensje profesorów były znaczące. Od 3-go roku miała bonę uczącą ją języka francuskiego. Pradkowie brali udział w Powstaniu Styczniowym, rodzina była katolicka. Mama była lekarzem pediatrą (!), a pracowała w kasie chorych i prywatnej szkole nazaretanek⁵, do której chodziła też Hanna (szkoła powszechna i gimnazjum). Miała – jak wspomniano - jedną siostrę Zofię, ale mama poroniła dwoje innych dzieci. Chodziła więc do szkoły katolickiej, ale jak pisze (str. 20): „mieliśmy kolegów muzułmanów (Tatarzy)⁶, żydów i prawosławnych”. Nie wiadomo, czy byli to koledzy szkolni czy z sąsiedztwa. Chodziła na spacerki do dzielnic żydowskich Wilna. Wynika z tego, że rodzina była otwarta na całą społeczność przedwojennego Wilna, gdzie Litwini stanowili kilku procentową mniejszość! Armia Sowiecka wkroczyła do Wilna 19 września 1939 roku. Nasza Bohaterka miała wtedy 9 lat. Rosjanie zarządzili, że wszyscy lekarze muszą mówić po litewsku. Matka Bohaterki podjęła kursy językowe i błyskawicznie czyniła postępy, przechodząc na kolejne

³ <https://www.bestmastersdegrees.com/30-most-innovative-women-professors-alive-today>; zaczynająca się od Pani Profesor Condoleezy Rice; 30/08/2018.

⁴ Uniwersytety: Jagielloński, Lwowski, Poznański, Warszawski, Wileński oraz KUL w Lublinie (katolicki).

⁵ Wpis, nr7-8 (93-94) lipiec-wrzesień 2018; „Św. Urszula” dla polskiej armii; autor Adam Wojnar; artykuł o patriotycznym wychowaniu w szkołach zakonnych. Uczniowie i rodzice ufundowali samolot sanitarny RWD-13S dla polskiej armii!!

⁶ https://pl.wikipedia.org/wiki/Tatarzy_w_Polsce; 01/09/2018

poziomy. Litewski jest niezwykle trudny, zatem musiała już wcześniej być nim zainteresowana i mieć zdolności do nauki języków⁷. Jak pisze autorka, Jej mama robiła szybkie postępy. II wojna światowa trwała, w czerwcu 1941 roku Wilno zajęły wojska niemieckie. Kontynuowała naukę na tzw. tajnych kompletach – zatem rodzina odważyła się przeciwstawić się Prawom III Rzeszy!! Podczas pobytu u rodziny, jako dziecko spotkała 2 dziewczynki żydówki, wyniosła im swoje ubrania pasujące na nie oraz zaprowadziła pod poszukiwany przez nie adres we wsi gdzie odwiedziła swoją ciocię. Po powrotnych odwiedzinach, za rok, stwierdziła, że obie dziewczynki pracują w gospodarstwie, pomagając w prostych pracach. To jeden – jakże ważny szczegół Jej postawy życiowej. Ojciec był w oflagu, ale wrócił i pracował jako portier w hotelu – jak do tego doszło Bohaterka nie wyjaśnia. Podobnie było z moim dziadkiem, interwencje mojej babci u Niemców pomogły, ale chodziło o pracę w przemyśle naftowym ważnym dla okupantów. Praca portiera nie miała dla nich żadnej wartości, ale świadczy też o determinacji ojca Hanny chcącego zdobyć środki na utrzymanie rodziny.

Bohaterka należała do tajnego harcerstwa – to świadczy jeszcze dobitniej o Jej odwadze i determinacji.

Podsumowując – Jej dzieciństwo nie było łatwe. Jak pisze – najważniejsza była dobra, kochająca się rodzina, siostra była znacznie młodsza – dlatego Hanna była też jej opiekunką. Zatem jej tzw. background to: rodzina, tajne harcerstwo i nauczanie, wielokulturowość oraz Wilno. Samo Wilno ma magiczną moc i bycie z nim związanym często w pozytywny sposób rzutuje na całe życie.

Po zakończeniu II wojny światowej Polacy musieli opuścić tzw. kresy i przenieść się w obręb granic nowej Polski, zwykle na ziemie zachodnie. Ale Hanna okresowo mieszkała w Łodzi, a potem w Warszawie.

Praca i działalność naukowa

Zmieniała miejsce pracy i zamieszkania kilkakrotnie. Pracowała początkowo jako nauczycielka we wrocławskich technikach (statystycznym, finansowym i handlu zagranicznego). W 1953 przeniosła się do Warszawy. Od 1954 związana była zawodowo z Uniwersytetem Warszawskim, od 1995 zajmowała stanowisko profesora, czyli osiągnęła najwyższy poziom akademicki. Rozpoczynała jako asystentka prof. Wiktora Szczerby. Po dwóch latach wróciła jednak do pracy w liceach i równoczesną pracę nad doktoratem. Obroniła rozprawę „Problemy i dążenia młodzieży współczesnej” pod kierunkiem prof. Bohdana Suchodolskiego. Miała zatem wielkiego mistrza. Mało pisze o rodzinie, ale z mężem (Zdzisław Albin Świda⁸, profesorem filozofii na Uniwersytecie Warszawskim) stanowili świetną parę i mieli jedną córkę. Socjologia – nie jest bardzo popularna. W obecnych czasach pewni socjologowie przewidzieli wyniki ostatnich wyborów parlamentarnych – przez 4 lata odeszło pewne pokolenie ludzi starszych związanych z socjalizmem, a pojawiła się grupa

⁷ Obecnie w Republikach Litwie, Łotwie oraz Estonii nie można dostać obywatelstwa bez znajomości języka oficjalnego danego kraju. Wielu starych Rosjan stało się obywatelami bez paszportów, bo nie potrafią nauczyć się języka kraju, w którym mieszkają – łotewski jest podobny do fińskiego, z grupy ugrofińskiej. Litewski i łotewski stanowią oddzielną grupę językową!!!

⁸ https://pl.wikipedia.org/wiki/Zdzis%C5%82aw_Ziembra. 01/09/2018

młodych – związanych z nowym harcerstwem, ruchem wolontariuszy, kibiców – zwłaszcza piłki nożnej, rekonstruktorów powstań narodowych, zauroczonych sportem, ruchem pielgrzymkowym, Światowymi Dniami Młodzieży w Krakowie, organizatorów oraz uczestników Marszy Niepodległości w Warszawie itp. Z badań tej mozaiki podgrup społecznych (w tym subkultur młodzieżowych) okazało się, że mają oni poglądy zwykle prawicowe i do nich trafiła internetowa akcja wyborcza. Wynik znamy wszyscy od dwóch i pół roku.

Nie pamiętam, aby Hanna występowała w polskiej telewizji jako ekspert lub celebryta. Przeprowadzała liczne badania w czasach socjalizmu. Praca habilitacyjna to: „Koncepcja osobowości jako problem metodologiczny pedagogiki” – obroniona w 1969 roku.

Wchodziła w skład prezydium Polskiej Akademii Nauk. Wykładała także w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej. Opublikowała szereg prac naukowych, głównie z zakresu socjologii i analizy systemów totalitarnych. Poniżej zestawiono wybrane Jej książki [1 – 10]. Publikowała w polskich periodykach, lepiej nie wyobrażać sobie jaka byłaby Jej kariera przy obecnych zasadach obowiązujących w szkolnictwie wyższym.

Niezwykle ciekawe są Jej oceny przyczyn upadku ustroju socjalistycznego – jednym z nich brak osobistej odpowiedzialności obywateli, organizowanie dla nich jakby całego życia przez KOGOŚ z zewnątrz! Czy tak znowu nie zaczyna bywać??

Działalność społeczna

W 1981 zaangażowała się w działalność "Solidarności", została przewodniczącą rady oddziałowej tegoż związku w Instytucie na Uniwersytecie Warszawskim, którego w okresie 1981–1982 była dyrektorem. W stanie wojennym brała udział w demonstracji na Uniwersytecie Warszawskim. W konsekwencji została na kilka dni internowana. Do końca lat 80-tych działała w podziemiu, m.in. jako publicysta czasopism drugiego obiegu i członkini niejawnej Konferencji Dziekanów. Od 1991 do 1993 pełniła funkcję członkini Trybunału Stanu. W 2011 otrzymała krakowską Nagrodę im. Jana Długosza za swoją ostatnią książkę pt. „Młodzież PRL. Portrety pokoleń w kontekście historii” z 2010. Także, w tym samym roku została odznaczona Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Była ekspertem tzw. okrągłego stołu. Jej opinia z roku 1981 (!!!) – str. 230-231:

*„Porozumienie rządzących z tak zwanym społeczeństwem. Z ‘tak zwanym’, bo grupa uznawana przez zagranicę za społeczeństwo to może kilkusetosobowy, mniej czy bardziej skłócony zespół. Społeczeństwo jest wielogrupowe, zdeintegrowane, wieloorientacyjne. [...] **Polska mozaika społeczna jest bardziej barwna, w sensie różnorodności, niż kiedykolwiek po wojnie.**”*

Str. 132-133:

„Okrągły Stół ma mieć poboczne „stoliki”, których zakresy nie odpowiadają zakresom komisji. Nie ma więc stolika edukacji, zdrowia [...] ma być stolik młodzieżowy” [...] „Młodzież oficjalnie nazwała to happeningiem, a wychodząc wołała: komedia, kompromitacja, bzdura i tak dalej. [...] Stwierdzili, że [będąc] przypadkowo zaproszonymi, nic nie reprezentują ...”

Warto przeczytać wszystko. Zwykle z okrągłego stołu pokazuje się otwarcie lub zdjęcia wykonane wbrew woli uczestników pokazują się na forach internetowych – często zdjęcia takie pochodzą ze spotkań nieformalnych. Tu komentarze zostały zrobione przez świadomego uczestnika – Panią profesor socjolog. Warto zwrócić uwagę na Jej pogląd o zróżnicowaniu polskiego społeczeństwa w roku 1989!! Wydaje się, że te podziały jeszcze się od tego czasu powiększyły – minęło prawie 30 lat.

Pani Profesor w swojej działalności publicystycznej publikowała w „Gazecie Wyborczej”, „Więzi” czy „Tygodniku Powszechnym”. Oczywiście doboru tekstów dokonał w/w Edytor. Przykładowe teksty to: „Solidarność a świadomość społeczna Polaków” czy „Hańba obojętności” o sprawach związanych z Holocaustem⁹, czy wywiad „Taka piękna żałoba” o otwarciu Muzeum Powstania Warszawskiego – w którym krytykuje narrację wystawy w tymże muzeum nakierowaną na młodzieżowego klienta: „*ciągle nie wierzę, że nie można dotrzeć do młodych głów bez używania popkulturowego chaosu*”. Aby dowiedzieć się szczegółów – trzeba po prostu przeczytać tę książkę. Wydaje się, że nie doceniła interaktywnych stanowisk muzealnych, możliwości dotykania przedmiotów czy możliwości wydrukowania powstańczej ulotki – dla młodzieży muzea w dawnym stylu są już „nie do strawienia”!!!!

Sprawa wiary

Edytor wybrał do druku wiele fragmentów w których nasza Bohaterka deklaruje się, że utraciła wiarę – mimo tradycji rodzinnych oraz szkoły prowadzonej przez siostry zakonne:

Str. 115:

„8 stycznia 1947 – Już wiem, czemu chrystianizm wydaje mi się ograniczony, a Bóg Kościoła jakiś biedny, nie potężny, słaby jak jego wyznawcy....”

„21 stycznia 1947 – Zerwałam z Chrystusem ...”

„[str. 169] rok 1951 – rozmowa z wizytatorem szkolnym: „Ona: nie jestem wierząca – Wizytator: jest Pani dobrym materiałem do wykorzystania przez rewolucję socjalistyczną, bo jest Pani ateistką absolutną – Ona: Wie pan, to trochę przesada, jestem agnastykiem”

Rzadko kto tak odważnie składa deklaracje co do wiary czy wyznania. Autor cyklu zawsze zastanawia się nad utratą wiary przez innych. Warto przeczytać kilkaset stron, aby prześledzić koleje życia naszej Bohaterki. Jasnej odpowiedzi dlaczego do tego doszło trudno znaleźć – może się to jednak uda wytrwałemu Czytelnikowi ?? Jedną z kolejnych bohaterek cyklu będzie Edyta Stein, która w młodości utraciła wiarę. Po intelektualnych poszukiwaniach doszła do katolicyzmu.

⁹ Od tego czasu ujawniono wiele nowych dokumentów np. akcję ambasady RP w Szwajcarii – wydawania paszportów, Rządu Polskiego w Londynie (odtajnienie - właśnie ostatnio przed miesiącem, dopiero w 2018 roku !!!!!), utworzono centrum dokumentujące pomoc żydom przy dziełach Ojca Tadeusza Rydzyka w Toruniu – gdzie na otwarciu gościła Ambasador Państwa Izrael, otwarto muzeum rodziny Ulmów [//https://muzeumulmow.pl/;](https://muzeumulmow.pl/;/) - pełna nazwa: Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej, zatem tekst Bohaterki oddaje poziom wiedzy historycznej w czasach pisania tekstu – Bohaterka była prawdziwym naukowcem i celem Jej było dociekanie prawdy!

Zdjęcia

Na końcu książki zamieszczono wiele zdjęć – kilkadziesiąt. Zaczynają się one od okresu tuż po urodzeniu Hanny, aż do Jej późnej starości. Udostępnione zostały przez Córkę Hanny – Joannę. Na jednym z nich Ojciec Hanny – prof. Witold Świda jest wyróżniony godnością *Doctora Honoris Causa* Uniwersytetu Wrocławskiego.

Hanna wygląda na tych zdjęciach niezwykle uroczo. Niezwykle pięknie wyglądają zdjęcia z rodzicami, z córką oraz z pracy – w różnych okresach. Jej sposób ubierania świadczy o niezwyklej kulturze osobistej i smaku. Koniecznie trzeba te zdjęcia oglądać czytając kolejne części omawianej książki.

Podsumowanie

Bohaterka odcinaka Hanna Świda-Zięba nie jest powszechnie znana, Jej specjalność naukowa socjologia (tak się wydaje autorowi) jest lekceważona, a przecież wszyscy ludzie żyją w społeczeństwach i zrozumienie gdzie się żyje ma wielkie znaczenie. Może gdyby wszyscy mieli szacunek dla tej dziedziny byłoby większe zrozumienie innych i mniej nienawiści wśród nas Polaków?? Ciekawe, że władcy Polski – politycy – lekceważyli i nadal lekceważą dokonania socjologów. A jednak obecnie jeden z nich (profesor z UMK w Toruniu) jest doradcą Prezydenta RP Andrzeja Dudy!!!

Książka jest wieloaspektowa, wielowątkowa, niezwykle bogata – jest jakby pomnikiem Bohaterki – nie z kamienia, metalu czy tworzywa sztucznego, ale z papieru. Nie znam żadnej innej książki, która by tak szeroko i tak wszechstronnie prezentowała naukowca - kobietę czy mężczyznę.

Wybrane publikacje książkowe Bohaterki odcinka

1. *Człowiek wewnątrznie zniewolony. Mechanizmy i konsekwencje minionej formacji – analiza psychologiczna*, Warszawa 1997
2. *Młodzi w nowym świecie*, Kraków 2005
3. *Młodzież licealna: analiza wybranych klas warszawskich w latach 1956–58*, Warszawa 1963
4. *Obraz świata i bycia w świecie. Z badań młodzieży licealnej*, Warszawa 2000
5. *Osobowość jako problem pedagogiki*, Wrocław 1970
6. *Stalinizm i społeczeństwo polskie*, Warszawa 1991
7. *Urwany lot. Pokolenie inteligenckiej młodzieży powojennej w świetle listów i pamiętników z lat 1945–1948*, Kraków 2003
8. *Wartości egzystencjalne młodzieży lat dziewięćdziesiątych*, Warszawa 1995
9. *Młodzież PRL. Portrety pokoleń w kontekście historii*, Kraków 2010.
10. (z Witoldem Świdą) *Młodociani przestępcy w więzieniu*, Wiedza Powszechna, Warszawa, 1961.

Dodatek

Zdjęcia ze współczesnego WILNA – Śladami Bohaterki

ZDJĘCIA Z UNIWERYTETU WILEŃSKIEGO¹⁰

Zapewne ojciec Hanny zabierał Ją na spacer po obiektach Uniwersyteckich. Oboje rodzice mieli przecież wyższe wykształcenie. Ona i Jej siostra zostały uczonymi!



Wydział Filozofii



Jeden z dziedzińców uniwersyteckich



Wejście główne



Brama prowadząca na główny dziedziniec

¹⁰ Zdjęcia wykonano w sierpniu 2018.



Wnętrze dziedzińca głównego



Kościół akademicki, jako skrzydło dziedzińca przy bramie wejściowej na tenże dziedziniec



Baner na dziedzińcu informujący, że Uniwersytet jest w rankingach światowych w pierwszej 500-setce (top 500)



Ołtarz kościoła Uniwersyteckiego

	
<p>Tablica na dziedzińcu – Witamy na kampusie uniwersyteckim</p>	<p>Popiersie i miejsce pamięci Adama Mickiewicza w tymże kościele</p>
	
<p>Ludwik Kondratowicz – popiersie oraz obraz Jana Śniadeckiego – profesorów USB w Wilnie. Obaj Bracia Jan i Jędrzej Śniadecy byli profesorami, a pochodzili ze Żnina koło Bydgoszczy</p>	<p>Wnętrze kościoła akademickiego</p>



Przejście na kolejny dziedziniec



Wnętrze dziedzińca



Wnętrze dziedzińca



Wnętrze dziedzińca – przejście po lewej



Kolejny dziedziniec



Sklepik z pamiątkami na tymże dziedzińcu, m.in. bluzy z logo Uniwersytetu, obrazki

Grób Rodziny Świdów na cmentarzu „Na Rossie”,
ale Autor nie wie czy to jest rodzina Bohaterki odcinka



ZDJĘCIA ZE WSPÓŁCZESNEGO WILNA

Być może właśnie tymi uliczkami
chodziła na spacerzy Hanna Świda



Antykwariat na starówce, obok Uniwersytetu



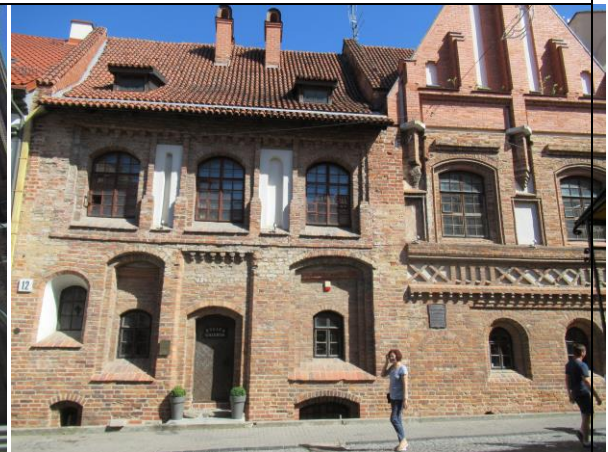
Kawiarnia na starówce



Widok z bramy na wewnętrzne podwórze



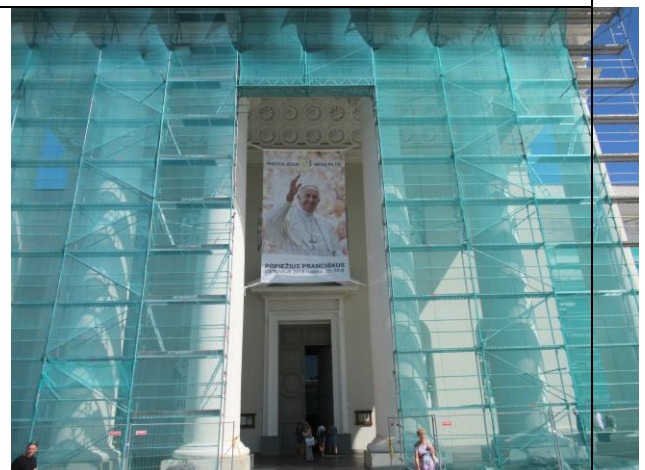
Tablica poświęcona Czesławowi Miłoszowi



Architektura z gołej cegły jest bardzo rzadka w Wilnie



Wieża przy Katedrze

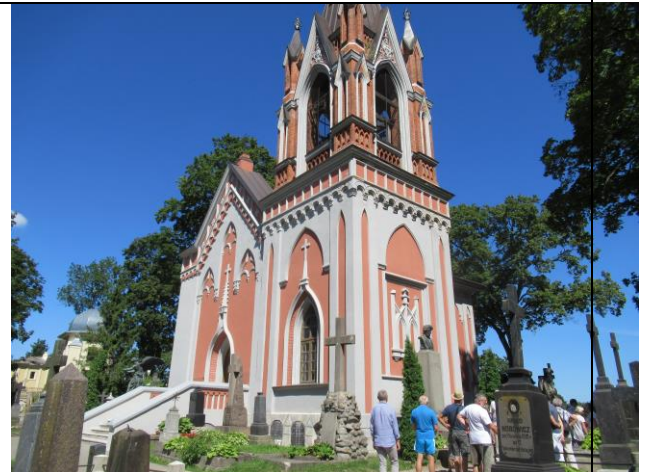


Fasada Katedry w remoncie – Litwa i Łotwa czekają na przyjazd Papieża Franciszka



Katedra i Zamek (odbudowany z zera, jak zamek królewski w Warszawie)

Tablica pamiątkowa w Katedrze Wileńskiej dla upamiętnienia wizyty Papieża Jana Pawła II



Grobowce na cmentarzu Na Rossie – z czasów Hanny – obecnie po remoncie

**„Energia płynie z miasta”
Slogan Metropolii Bydgoskiej**

Czy miasto Wilno miało wpływ na życie naszej Bohaterki? Warto i pod tym kontem czytać polecaną książkę! Kto był w Wilnie wie, że jest ono niezwykle urocze.